

УДК 330.567.2

ІНСТРУМЕНТАРІЙ АНАЛІЗУ ВПЛИВУ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ НА ДОБРОБУТ ДОМОГОСПОДАРСТВ В УКРАЇНІ

Зварич Марта Степанівна,
аспірант
ДВНЗ «Університет банківської справи»
e-mail: marta.zvarych@gmail.com

Анотація. Представлено інструментарій аналізу впливу фінансової безпеки на добробут домогосподарств в Україні. Здійснено аналіз методом багатофакторної регресійної моделі та методом статистичних рівнянь залежностей. Здійснено прогноз необхідної величини підвищення рівня інструментів забезпечення фінансової безпеки домашніх господарств для зростання рівня добробуту населення.

Ключові слова: добробут, фінансова безпека, доходи домогосподарств, заробітна плата, сукупні ресурси домогосподарств.

Формул: 7; рис.: 2; табл.: 4; бібл.: 9.

TOOLS FOR ANALYSIS OF FINANCIAL SECURITY INFLUENCE ON HOUSEHOLDS' WELL-BEING IN UKRAINE

Zvarych Marta,
Postgraduate student
of SHEI «Banking University»
e-mail: marta.zvarych@gmail.com

Abstract. The tools for analysis of financial security impact on households' well-being in Ukraine are presented. The analysis using the multivariate regression model and the statistical equations of dependencies method has been conducted. The required growth of the level of financial security instruments in order to increase population's well-being is forecasted. The amount of total resources of one household per month in Ukraine has been chosen as a well-being indicator, as the material component remains the most important in determining the welfare of citizens. Among other indicators, there are: an average monthly wage, amount of deposits placed by households in Ukrainian banks, amount of average household's total expenses for education per month. According to research results, the amount of deposits has the biggest influence on households' well-being that can be explained by the popularity of this tool among the population, its reliability and the ability to generate income in the form of interest.

Keywords: welfare, financial security, household incomes, wages, total household resources.

Formulas 7; fig.: 2; tabl.: 4; bibl.: 9.

ІНСТРУМЕНТАРІЙ АНАЛІЗА ВЛИЯНИЯ ФИНАНСОВОЙ БЕЗОПАСНОСТИ НА БЛАГОСОСТОЯНИЕ ДОМОХОЗЯЙСТВ В УКРАИНЕ

Зварич Марта Степановна,
аспірант
ГВУЗ «Університет банківського дела»
e-mail: marta.zvarych@gmail.com

Аннотация. Представлен инструментальный анализ влияния финансовой безопасности на благосостояние домохозяйств в Украине. Осуществлен анализ методом многофакторной регрессионной модели и методом статистических уравнений зависимости. Осуществлен прогноз необходимой величины повышения уровня инструментов обеспечения финансовой безопасности домашних хозяйств для роста уровня благосостояния населения.

Ключевые слова: благосостояние, финансовая безопасность, доходы домохозяйств, заработная плата, совокупные ресурсы домохозяйств.

Формул: 7; рис.: 2; табл.: 4; библи.: 9.

Вступ. Рівень якості життя домашніх господарств найкраще відображається таким індикатором, як добробут населення, адже він демонструє ефективність функціонування економічної системи держави. Багатоаспектність поняття «добробут» ускладнює завдання його досягнення, адже сюди відносять доходи

та умови проживання населення, зайнятість і безробіття, наявність майна, можливість доступу до соціально-культурних благ та ін. Роль фінансової безпеки при формуванні добробуту домашніх господарств є чи не найважливішою, оскільки саме матеріальні блага є визначальні в цьому процесі, а їхня захищеність і примноження є підґрунтям для забезпечення матеріального благополуччя населення. Відповідно, виникає потреба розглянути інструментарій аналізу впливу фінансової безпеки на добробут громадян України.

Аналіз досліджень і постановка завдання. Значний внесок у дослідження питання теорії добробуту зробили чимало науковців усіх часів, серед яких Р. Адамс, Дж. Бентам, А. Маршалл, А. Пігу [1], А. Сміт [2] та інші; з-поміж вітчизняних дослідників слід виділити праці В. О. Мандибури [3], О. М. Мельниченка, О. В. Євтушевської [4], Т. М. Фертікової [5] та ін. Однак слід зауважити, що в наукових працях не розглядається аспект досягнення добробуту населення шляхом застосування механізму забезпечення фінансової безпеки домашніх господарств.

Мета дослідження – здійснити аналіз впливу фінансової безпеки на добробут громадян України, використовуючи набір інструментарію для забезпечення фінансової безпеки домогосподарств.

Результати дослідження. Можливість забезпечення високого рівня матеріального добробуту населення залежить, насамперед, від економічних і соціальних особливостей розвитку суспільства, його історичних передумов, національних традицій, а також загальноприйнятих у суспільстві норм і правил [6, с. 37]. Біль-

шість науковців сходяться на думці, що суспільний добробут – це рівень забезпеченості населення матеріальними, соціальними, культурними та екологічними благами. Очевидно, що найважливішим елементом у цьому процесі є матеріальне забезпечення, яке частково перетинається із соціальними, культурними та екологічними аспектами життя людини (у контексті забезпеченості якісною освітою, продуктами духовного розвитку, здорового харчування). Матеріальне забезпечення вимірюється повнотою доступності товарів широкого вжитку, якістю житлових умов та ін., що, у свою чергу, потребує захищеності та примноження. А це досягається шляхом застосування механізму забезпечення фінансової безпеки, який не може функціонувати без такої складової, як інструментарій. До нього можна віднести засоби, які застосовуються домашніми господарствами для поліпшення власного фінансового стану, у тому числі формування заощаджень, підвищення рівня фінансової грамотності та ін.

Гіпотезу про вагомість впливу фінансової безпеки на добробут населення ми досліджували на основі формування багатофакторної регресійної залежності основного показника добробуту (зокрема – сукупні ресурси одного домашнього господарства за місяць) від чинників, які надають кількісну характеристику фінансового стану населення (розмір середньомісячної заробітної плати, обсяг депозитів, розміщених домашніми господарствами в банках України, величина сукупних витрат одного домогосподарства (1 ДГ) за місяць на освіту, розмір мінімальної заробітної плати). Значення цих показників упродовж 2007–2016 років наведено в *табл. 1*.

Таблиця 1

Показники, вибрані для моделювання впливу фінансової безпеки на добробут домогосподарств

Показники, млн грн	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Сукупні ресурси 1 ДГ за місяць, грн (Y)	2 012,1	2 892,8	3 015,3	3 469,1	3 841,7	4 134,2	4 454,2	4 563,3	5 231,7	6 238,8
Середньомісячна заробітна плата, грн (X_1)	1 675	2 001	2 233	2 629	3 054	3 377	3 619	4 012	5 230	6 475
Депозити ДГ, млрд грн (X_2)	167,24	217,86	214,6	279,97	317,62	369,26	437,56	418,13	410,9	444,68
Сукупні витрати 1 ДГ за місяць на освіту, грн (X_3)	22,4	33,7	35,8	39,9	44,9	46,7	45,8	44,5	54,4	57,2
Мінімальна заробітна плата, грн (X_4)	400	515	605	869	941	1073	1147	1218	1218	1378

Примітка. Складено на основі даних Державної служби статистики України [7], НБУ [8].

Ізольований вплив кожного фактору на обсяги доходу можна розглядати як окремих, досить умовний варіант взаємозв'язку. На практиці зміна результативного показника залежить від сукупного й одночасного впливу кількох факторів. Проаналізуємо спочатку взаємозв'язок між факторними ознаками. Ураховуючи той факт, що величини середньомісячної та мінімальної заробітної плати тісно корельовано між собою ($R \rightarrow 1$), у модель включимо лише один з цих факторів – величину середньомісячної заробітної плати (X_1).

Результат аналізу впливу кожного фактору окремо на обсяг ресурсів домогосподарства за допомогою коефіцієнта кореляції показав, що найбільше на результативну ознаку впливає середньомісячна заробітна

плата ($R = 0,975$). Припускаємо, що така ситуація виникла у зв'язку з тим, що цей фактор є основною складовою місячного бюджету пересічного домашнього господарства.

Слід зазначити, що високий рівень кореляції присутній також між результативною ознакою та обсягом витрат домогосподарств на освіту. Оскільки ці витрати, в основному, здійснюються із заробітної плати, є можливість стверджувати, що це є причиною високого ступеня зв'язку між X_3 та X_1 ($R = 0,912$).

Щодо величини депозитних коштів домашніх господарств, то вплив цього фактору на фінансову безпеку останніх найкраще відображається за допомогою лінійної регресії (*рис. 1*).

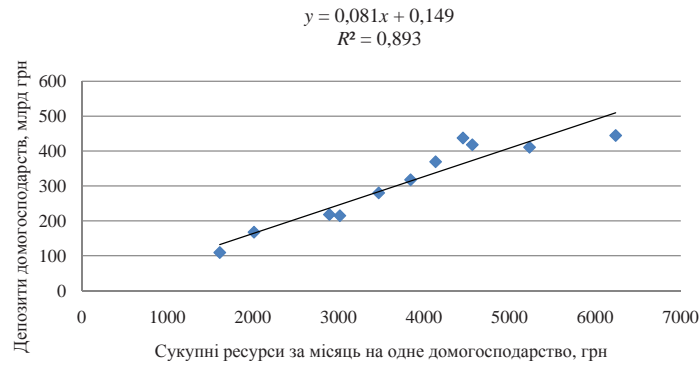

Рис. 1. Залежність між обсягом депозитів домогосподарств і сукупних ресурсів за місяць на одне домогосподарство

Як бачимо, коефіцієнт кореляції достатньо високий, тому можна зробити висновок, що розміщення заощаджень на депозитних рахунках має значний вплив на забезпечення добробуту домашніх господарств.

Отже, з урахуванням трьох вищезазначених показників лінійна багатofакторна модель буде такою:

$$Y = 123,33 + 38,68X_1 + 2,20X_2 + 0,43X_3. \quad (1)$$

Коефіцієнт детермінації для побудованої моделі $R_2 = 0,99$. Перевірка якості моделі за критеріями Фішера і Стьюдента теж дає позитивний результат.

Оскільки статистичне значення критерію Фішера більше за критичне ($F_{\text{стат}} = 543,69 > F_{\text{крит}}(0,05; 3; 6) = 4,76$), то приймається гіпотеза про адекватність моделі.

Обчислені t -статистики для критерію Стьюдента підтверджують, що всі параметри є статистично значимі, а це означає, що вплив усіх трьох змінних X_1 , X_2 та X_3 є суттєвим. Проте слід зазначити, що інтервали довіри, що задають межі, в яких з імовірністю 0,95 коливатимуться значення відповідних параметрів, є надто широкі, тому можна підозрювати, що в моделі присутня мультиколінеарність.

Таким чином, не слід ідеалізувати цю економетричну модель і застосовувати її для подальшого аналізу та прогнозування добробуту населення. Адже застосування кореляційно-регресійного методу в цьому разі супроводжується низкою недоліків, а саме: малий обсяг вибірки; надмірна спрощеність і ненадійність кореляційно-регресійних моделей та можливість отримання хибних результатів у процесі їх застосування через неврахування цими моделями значної кількості супутніх чинників; неврахування таких характеристик сектору домогосподарств, як суб'єктивність і змінний характер поведінки на ринку.

Ураховуючи зазначені вище недоліки, варто підбирати такі статистичні та математичні методи для розрахунків, на основі яких ухвалюють управлінські рішення. Тільки в такому разі може бути знайдено найкращий логічний шлях для ухвалення рішень, пов'язаних із пошуками оптимальних економічних результатів. Для оцінки впливу фінансової безпеки на добробут домашніх господарств ми обрали метод побудови статистичних рівнянь множинних залежностей [7, с. 104]. Цей метод використовується для оцінювання причинних взаємозв'язків економічних явищ і процесів.

Першим етапом побудови таких рівнянь є ранжування значень кожної чинникової ознаки відповідно до результативної ознаки з метою встановлення напрямку зв'язку (табл. 2).

Таблиця 2

Ранги значень факторних ознак (за зростанням)

Ранги значень чинникових ознак X_{1-3}			Відповідне значення результативної ознаки Y
Середньомісячна заробітна плата, грн	Депозити ДГ, млрд грн	Сукупні витрати 1 ДГ за місяць на освіту, грн	Сукупні ресурси 1 ДГ за місяць, грн
1 277	108,86	18,8	1 611,7
1 675	167,24	22,4	2 012,1
2 001	217,86	33,7	2 892,8
2 233	214,6	35,8	3 015,3
2 629	279,97	39,9	3 469,1
3 054	317,62	44,9	3 841,7
3 377	369,26	46,7	4 134,2
3 619	437,56	45,8	4 454,2
4 012	418,13	44,5	4 563,3

Примітка. Складено на основі даних Державної служби статистики України [7], НБУ [8].

Зв'язок між розміром сукупних ресурсів одного домогосподарства за місяць і кожною з факторних ознак є прямим, відповідно, для розрахунків потрібно вибирати рівняння прямої залежності. Розрахунок здійснюється за такою формулою:

$$Y_{x_{1-4}} = Y_{\min} \left[1 + B \left(d \frac{x_1}{x_{1\min}} + d \frac{x_2}{x_{2\min}} + d \frac{x_3}{x_{3\min}} \right) \right], \quad (2)$$

де $Y_{x_{1-4}}$ – рівняння множинної залежності; Y_{\min} – мінімальне значення результативної ознаки; B – сукупний параметр множинної залежності; d – символ відхилень коефіцієнтів порівняння; x_i – значення чинника.

Параметри рівняння множинної залежності будуть дорівнювати:

1. $Y_{\min} = 1 611,7$.
2. Сукупний параметр багаточинникової залежності

$$B = \frac{\sum \left(\frac{Y_i}{Y_{\min}} - 1 \right)}{\sum \left(\frac{x_1}{x_{1\min}} - 1 \right) + \sum \left(\frac{x_2}{x_{2\min}} - 1 \right) + \sum \left(\frac{x_3}{x_{3\min}} - 1 \right)} = 0,29695. \quad (3)$$

Рівняння багаточинникової залежності буде таким:

$$Y_{x_{1-4}} = 1611,7 \cdot \left[1 + 0,29695 \cdot \left(d_{\frac{x_1}{x_{min}-1}} + d_{\frac{x_2}{x_{min}-1}} + d_{\frac{x_3}{x_{min}-1}} \right) \right]. \quad (4)$$

Це означає, що зміна сукупного розміру відхилень коефіцієнтів порівняння чинникових ознак x_{1-4} на одиницю зумовлює зміну розміру відхилень теоретичних

значень результативної ознаки Y в 0,29695 раза. Більш чітке уявлення про характер цієї зміни дає графік множинної залежності величини сукупних ресурсів одного домогосподарства за місяць від величини середньої заробітної плати, обсягу депозитів домашніх господарств, розміщених на рахунках українських банків, та розміру сукупних витрат одного домогосподарства за місяць на освіту (рис. 2).

Рис. 2. Графік множинної залежності величини сукупних ресурсів одного домашнього господарства за місяць від досліджуваних факторних

Для оцінки стійкості зв'язку обчислимо коефіцієнт стійкості за формулою:

$$K = 1 - \frac{\sum |d_y - bd_x|}{\sum d_y}, \quad (5)$$

де K – коефіцієнт стійкості зв'язку; d_y – розмір відхилень коефіцієнтів порівняння емпіричних значень результативної ознаки; bd_x – розмір відхилень коефіцієнтів порівняння теоретичних значень результативної ознаки.

Для визначення тісноти зв'язку застосовують відповідну шкалу оцінки залежностей, згідно з якою коефіцієнт $K_1 = 0,84$; $K_2 = 0,86$; $K_3 = 0,88$. Розраховані значення свідчать про високий рівень стійкості зв'язку між результативною ознакою і кожною окремо взято факторною, що зумовлено низкою причин. По-перше, розмір заробітної плати є індикатором, що визначає загальний рівень життя населення, відповідно, достойна заробітна плата є основою формування платоспроможного попиту і добробуту працівника, а отже, і всього домогосподарства. По-друге, депозитні послуги виступають не тільки інструментом управління вільними грошовими ресурсами населення, а й засобом збереження і накопичення фінансових коштів, тому популярні серед домогосподарств, які бажають підвищити рівень власних сукупних ресурсів з метою поліпшення фінансового стану. По-третє, саме інвестиції в людський капітал є каталізатором економічного прогресу, освіченість сприяє ухваленню правильних управлінських рішень як у повсякденному житті, так і у фінансовій сфері, саме тому науку слід розглядати як частину економічної політики держави.

У нашому варіанті значення коефіцієнта K для множинного зв'язку становить 0,95, що дозволяє зробити висновок про наявність стійкого зв'язку між основними інструментами забезпечення фінансової безпеки домашніх господарств і рівнем їхнього добробуту, а

за критеріями оцінки віднести його до категорії «високий».

Визначимо частку впливу окремих чинників на величину сукупних ресурсів одного домашнього господарства за місяць (табл. 3).

Таблиця 3

Частка впливу чинників на величину сукупних ресурсів одного домашнього господарства за місяць

Назва показника	Обсяг сукупних ресурсів одного домашнього господарства за місяць	
	Сума відхилень коефіцієнтів порівняння кожного чинника (d_{x_i})	Частка впливу кожного чинника на добробут населення, % $\left(\Delta_x = \frac{\sum d_{x_i}}{\sum d_{ix_i}} \right)$
Середньомісячна заробітна плата, грн (X_1)	16,86	34,00
Депозити ДГ, млрд грн (X_2)	20,11	40,55
Сукупні витрати 1 ДГ за місяць на освіту, грн (X_3)	12,62	25,45
Разом	49,59	100

Примітка. Складено на основі даних Державної служби статистики України, НБУ.

Дані табл. 3 свідчать про те, що всі три чинники мають рівномірний вплив на добробут населення, однак найбільше на сукупні ресурси одного домашнього господарства за місяць впливає в динаміці чинник «Депозити домашніх господарств» (X_2) – 40,55%. Справді, ті домашні господарства, які мають на меті заощадити певну суму коштів, найчастіше розміщують їх на депозитних рахунках, адже це запорука

надійності та можливість отримати дохід у формі процентів. На середньомісячну заробітну плату (X_1) припадає 34% впливу, що демонструє важливість цього чинника у формуванні добробуту домогосподарств, адже саме зарплата є основним фінансовим ресурсом і локомотивом забезпечення фінансової безпеки громадян.

Найменший вплив на результативну ознаку має показник витрат населення на освіту (25,45%), що є очевидним, оскільки грамотність (у тому числі й фінансова) є допоміжним інструментом для формування власного добробуту і достойного рівня життя.

Для проведення прогнозних розрахунків, а саме встановлення того, на скільки потрібно збільшити обсяги досліджуваних показників (розмір середньо-

місячної заробітної плати, обсяг депозитів, розміщених у банках України домашніми господарствами, величина сукупних витрат одного домогосподарства за місяць на освіту) для забезпечення зростання добробуту населення, а саме збільшення сукупних ресурсів одного домогосподарства за місяць на 50 і 300% (для порівняння), використовуємо такі формули:

$$X_n = \left(\frac{d_{y_n}}{b_x} + 1 \right) \cdot X_{\min}, \quad (6)$$

$$\text{де } d_{y_n} = \frac{Y_n}{Y_{\min}} - 1. \quad (7)$$

Обчислені за цими формулами прогнозовані рівні чинників наведено в *табл. 4*.

Таблиця 4

Прогнозовані абсолютні та відносні зміни досліджуваних показників впливу фінансової безпеки домашніх господарств на їхній добробут (відносно 2016 року)

Назва показника	Значення у 2016 році, грн	Розмір зміни			
		За прогнозованого збільшення сукупних ресурсів 1 ДГ за місяць на 50%		За прогнозованого збільшення сукупних ресурсів 1 ДГ за місяць на 300%	
		прогнозоване абсолютне значення показника	відносна зміна прогнозованого значення	прогнозоване абсолютне значення показника	відносна зміна прогнозованого значення
Сукупні ресурси 1 ДГ за місяць, грн (Y)	6 238,8	9 358,20	+1,5	18 716,40	+3,0
Середньомісячна заробітна плата, грн (X_1)	6 475	8 304,45	+1,28237	16 793,99	+2,59367
Депозити ДГ, млрд грн (X_2)	444,68	823,36	+1,85158	1 686,50	+3,79261
Сукупні витрати 1 ДГ за місяць на освіту, грн (X_3)	57,20	73,23	+1,28024	189,91	+3,32010

Примітка. Складено на основі даних Державної служби статистики України [7], НБУ [8].

Отже, для забезпечення зростання величини сукупних ресурсів домогосподарства за місяць на 50% потрібно збільшити розмір середньомісячної заробітної плати на 28%, на такий самий відсоток повинні зрости витрати домашнього господарства на освіту, а обсяг депозитів домогосподарств має зрости на 85%.

Для забезпечення зростання величини сукупних ресурсів домогосподарства за місяць у три рази потрібно збільшити розмір середньомісячної заробітної плати більш ніж у 2,5 рази, збільшити обсяг залучених депозитів від домогосподарств на 379%, а витрати на освіту повинні зрости хоча б у 3,3 рази. Хоча розмір сукупних ресурсів за місяць на одне домогосподарство (18 716 грн) не становить аж надто захмарну суму, є очевидним той факт, що досягти таких високих економічних показників дуже складно, особливо для віт-

чизняної економіки, яка зазнала значних руйнівних впливів упродовж останніх років.

Висновки. У сучасних умовах добробут населення є поєднанням не тільки матеріальних, соціальних, культурних та екологічних чинників, а й правових, морально-етичних і політичних аспектів життя. Однак у вітчизняних реаліях матеріальна складова залишається найвагомішою при визначенні добробуту громадян, тому було обрано показник сукупних ресурсів одного домашнього господарства на місяць як індикатор добробуту в Україні. Результати дослідження на основі методу статистичних рівнянь залежностей підтверджують, що зростання рівня добробуту населення потребує значних зусиль як з позиції домашніх господарств, так і з позиції держави та фінансових посередників.

Список використаної літератури

1. Пигу А. Экономическая теория благосостояния / А. Пигу. – М. : Прогресс, 1985. – Т. 1. – 512 с. ; Т. 2. – 454 с.
2. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов / А. Смит ; вступ. ст. и коммент. В. С. Афанасьева. – М. : Издательство социально-экономической литературы, 1962. – 684 с.
3. Мандибура В. О. Рівень життя населення та механізми його регулювання : автореф. дис. ... д-ра екон. наук / В. О. Мандибура. – К. : НАН України, Інститут економіки та прогнозування, 1999. – 36 с.

4. Євтушевська О. В. Особливості сприйняття добробуту у секулярному суспільстві [Електронний ресурс] / О. В. Євтушевська // Ефективна економіка. – 2015. – № 5. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4046>.
5. Фертікова Т. М. Дослідження динаміки добробуту населення України / Т. М. Фертікова // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. – 2010. – № 1. – Т. 3. – С. 338–346.
6. Ангелко І. В. Оцінка основних складових життєвого рівня населення України / І. В. Ангелко, Г. А. Лех // Український соціум. – 2015. – № 2 (53). – С. 36–49.
7. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua.
8. Офіційний веб-сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.bank.gov.ua.
9. Кулинич Р. О. Статистична оцінка чинників соціально-економічного розвитку : [монографія] / Р. О. Кулинич. – К. : Знання, 2007. – 311 с.

References

1. Pihu, A. (1985). *Ekonomicheskaya teoriya blagosostoianiya* [Economic theory of well-being]. (Vols. 1–2). Moscow : Prohress [in Russian].
2. Smit, A. (1962). *Issledovaniye o prirode i prichinakh bohatstva narodov* [An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations]. Moscow : Sotsyalno-ekonomicheskaya literature [in Russian].
3. Mandybura, V. O. (1999). Riven zhyttia naseleennia ta mekhanizmy yoho rehuliuвання [The standard of living of the population and the mechanisms of its regulation]. *Extended abstract of Doctor's thesis*. Kyiv : NAN Ukrainy. Instytut ekonomiky ta prohnozuvannya [in Ukrainian].
4. Ievtushevska, O. V. (2015). Osoblyvosti spryiniattia dobrobutu u sekuliarnomu suspilstvi [Features of perception of well-being in a secular society]. *Efektivna ekonomika – Effective economy*, 5. Retrieved from <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4046> [in Ukrainian].
5. Fertikova, T. M. (2010). Doslidzhennia dynamiky dobrobutu naseleennia Ukrainy [Research on dynamics of welfare of the population of Ukraine]. *Biuletен Mizhnarodnoho Nobelivskoho ekonomichnoho forumu – Biuletен Mizhnarodnoho Nobelivskoho ekonomichnoho forumu*, 1 (3), 338–346 [in Ukrainian].
6. Anhelko, I. V., & Lekh, H. A. (2015). Otsinka osnovnykh skladovykh zhyttievoho rivnia naseleennia Ukrainy [Estimation of the living standard main components of the Ukrainian population]. *Ukrainskyi sotsium – Ukrainian Society*, 2, 36–49 [in Ukrainian].
7. Ofitsiynyy veb-sait Derzhavnoyi sluzhby statystyky Ukrainy [Official web-page of the State Statistic Service of Ukraine]. (n.d.). www.ukrstat.gov.ua. Retrieved from www.ukrstat.gov.ua [in Ukrainian].
8. Ofitsiynyy veb-sait Natsionalnoho banku Ukrainy [Official web-page of the National Bank of Ukraine]. (n.d.). www.bank.gov.ua. Retrieved from www.bank.gov.ua [in Ukrainian].
9. Kulynych, R. O. (2007). *Statystychna otsinka chynnykiv sotsialno-ekonomichnoho rozvytku* [Statistical estimation of factors of social and economic development]. Kyiv : Znannia [in Ukrainian].